

Nr 13

Utlåtande i anledning av väckt motion angående vissa åtgärder till främjande av ett bostadssparande.

I en inom andra kammaren under nr 464 av herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå väckt motion, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla,

»*dels* att Kungl. Maj:t låter utarbeta en vägledning för bostadssparande av i motionen angivet slag och söker intressera kommunerna för att tillämpa ett sådant i större utsträckning;

dels ock att Kungl. Maj:t skall utfärda direktiv, att den statliga bostadslånegivningen skall utformas på ett sådant sätt, att inom kommuner med utpräglad bostadsbrist och inom vilka ett bostadssparande kommer till stånd en större bostadsproduktion kan ske.»

Beträffande motiveringen för dessa yrkanden får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har yttranden inhämtats från *fullmäktige i riksbanken*, *fullmäktige i riksgäldskontoret* och *bostadsstyrelsen*, varjämte *Svenska stadsförbundet* och *Svenska landskommunernas förbund* beretts tillfälle att avgiva utlåtanden i ämnet.

Samtliga remissinstanser uttalar sympati för tanken att målsparande för bostadsanskaffning bör stimuleras av det allmänna. Beträffande de former i vilka denna stimulans lämpligen synes böra äga rum, har remissinstanserna däremot givit uttryck för skiljaktiga meningar. *Fullmäktige i riksbanken* anser sålunda att vägledande anvisningar från statsmakternas sida kan vara av viss betydelse i syfte att stimulera kommunerna till att medverka vid genomförandet av ett bostadssparande, medan *fullmäktige i riksgäldskontoret* framhåller att några generella regler knappast går att i förväg uppställa. *Bostadsstyrelsen* anför, att åtgärder från det allmänna sida i syfte att stimulera bostadssparande bör inriktas på anskaffning av eget hem eller lägenhet i bostadsrättsföreningshus, medan däremot hyreslägenheter icke vore lämpliga för försök att i individuella fall sammankoppla bostadsanskaffning och sparande. *Landskommunernas förbund* liksom *Stadsförbundet* framhåller, att det möter stora svårigheter av såväl praktiska som principiella skäl för kommunerna att lämna utfästelser om förtur till bostad för målspararna framför andra bostadssökande. *Sparbanksföreningen* slutligen instämmer i motionärernas anhållan att Kungl. Maj:t måtte söka intressera kommunerna för bostadssparandet men är tveksam om värdet av den föreslagna vägledningen.

Motionärernas förslag till ändrad utformning av den statliga bostadslånegivningen med hänsyn till förekomsten av bostadssparande har inte tillstyrkts av någon av de hörda remissinstanserna.

Fullmäktige i riksbanken erinrar i sitt utlåtande om de synpunkter, som fullmäktige anfört i ämnet i sitt remissyttrande över bostadspolitiska utredningens betänkande om riktlinjerna för bostadspolitiken (SOU 1956: 40):

Fullmäktige anförde sålunda, att målsparandet för bostadsanskaffning borde uppmuntras av det allmänna och att spararna, i den utsträckning så kunde ske utan att övriga bostadssökandes anspråk otillbörligen eftersattes, borde beredas viss förtur till bostäder. Att en del av det kapital som därigenom kunde ställas till bostadsbyggandets förfogande, eventuellt icke komme att bestå av ökat nysparande, vore enligt fullmäktiges mening icke någon avgörande invändning, eftersom det under alla omständigheter kunde anses önskvärt, att sparkapital kanaliserades till bostadsbyggandet och därigenom hindrades att komma till annan, eventuellt mindre angelägen användning.

I yttrandet togo fullmäktige icke ställning till de speciella frågor rörande bostadssparandet som beröras i förevarande motion. Detta berodde närmast på att fullmäktige icke ansågo sig ha anledning till någon erinran mot de sakkunnigas uppfattning rörande organiserandet av målsparandet och som innebär att det allmänna åtminstone tills vidare borde lämna fältet fritt för enskildas, organisationers och kommuners initiativ och uppfinningsrikedom. Några fastare regler för bostadssparandet borde sålunda enligt de sakkunniga icke för närvarande uppdragras av statsmakterna.

Fullmäktige framhåller vidare, att redan den knappa tillgången på bostadskrediter torde vara en sporre för kommunerna och andra intresserade att verka för ett ökat bostadssparande. Fullmäktige erinrar om att initiativ i denna riktning också tagits på åtskilliga håll och säger, att det icke är uteslutet att åtgärder från statsmakternas sida kan visa sig erforderliga för att stimulera kommunerna till att medverka vid genomförande av bostadssparandet. I alla händelser synes enligt fullmäktige vägledande anvisningar kunna vara av viss betydelse, och fullmäktige anser sig därför icke i detta hänseende böra motsätta sig motionärernas yrkanden.

Vid fullmäktiges yttrande är fogat ett protokollsutdrag utvisande ärendets behandling inom fullmäktige, varav framgår att herr *Rubbestad* reserverat sig mot det senast återgivna stycket i fullmäktiges yttrande och anfört, att några åtgärder från statsmakternas sida för att stimulera bostadssparandet icke borde komma i fråga.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anför i sitt yttrande följande:

Motionärernas syfte att stimulera till ökat målsparande för bostadsanskaffning är givetvis värt beaktande. Fullmäktige har också nyligen i ett remissyttrande över bostadspolitiska utredningens betänkande med förslag till riktlinjer för bostadspolitiken uttalat sin sympati för tanken på en sådan sparstimulans, även om fullmäktige i likhet med utredningen sade sig vara väl medvetna om den begränsade betydelse ett sådant sparande kunde få för bostadsproduktionen. Det är emellertid uppenbart, att avsevärda svårigheter, icke minst av administrativ natur, måste möta vid ett bostadssparande av här ifrågasatt slag. Eftersom det ännu under lång tid icke torde bli möj-

ligt att skapa garantier från det allmännas sida för att bostad verkligen kan erhållas, när den stipulerade sparpredationen fullgjorts, måste stimulansen för den bostadssparande läggas däri, att han, såsom motionärerna förordat, tillerkännes viss förtursrätt framför bostadssökande i ungefär samma situation, vilken icke presterat något sparande. Hur denna förtursrätt i praktiken skall kunna genomföras på ett ur rättsvetenskaplig synpunkt fullt tillfredsställande sätt är svårt att säga. Med hänsyn till variationen av tänkbara fall torde några generella regler knappast gå att i förväg uppställa. Vad nu sagts synes dock ej böra hindra, att möjligheterna att på angivet sätt stimulera till ökat bostadssparande bör, försåvitt frågan icke upptages i samband med den väntade propositionen om bostadspolitik, i annat lämpligt sammanhang upptagas till övervägande.

I anslutning till vad sålunda anförts anser fullmäktige, att den i ämnet väckta motionen icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Bostadsstyrelsen erinrar i sitt utlåtande om vad styrelsen anför i yttrande över motionerna I: 457 och II: 579 vid 1956 års riksdag (se bankoutskottets utlåtande nr 27/1956):

I sitt yttrande över nämnda motioner ställde sig styrelsen positiv till tanken på åtgärder från det allmännas sida för att stimulera sparande till egnahemsanskaffning och till anskaffning av lägenhet i bostadsrättsföreningshus. Däremot ansåg styrelsen icke hyreslägenheten lämplig för försök att i individuella fall sammankoppla sparande och bostadsanskaffning. Styrelsen kunde heller icke ansluta sig till förslaget, att det allmänna skulle medverka till ett bostadssparande, som kvalificerade för särskild förtur vid tilldelning av lägenhet genom bostadsförmedlingen.

Motionärerna anför som ett skäl för den föreslagna vägledningen för kommunerna, att det bland dessa har rätt viss tveksamhet om huruvida man borde medverka till en sparform av det slag motionärerna åsyftar. Att kommunerna är tveksamma inför ett bostadssparande som skulle innebära, att vederbörande gäves förtur framför övriga bostadssökande vid tilldelning av lägenheter, är enligt styrelsens mening — såsom framgår av dess eget tidigare ställningstagande — fullt förklarligt.

Styrelsen berör härefter de initiativ till stimulans av sparande för egnahemsanskaffning, som på senare tid har igångsatts:

Däremot är det styrelsens bestämda intryck, att allt flera kommuner har insett värdet av att stimulera sparande till egnahemsanskaffning. Inom flera kommuner har på senare tid sådan sparverksamhet igångsatts på initiativ av kommunerna eller inom dessa verksamma sparbanker. Dessa initiativ har såvitt styrelsen har sig bekant, vunnit stor tillslutning från allmänhetens sida. Styrelsen följer med uppmärksamhet de initiativ som framkommer för att främja ett systematiskt sparande till egnahemsanskaffning.

Det må här nämnas, att i programmet för de kurser rörande egnahemsbyggandets ekonomi, som styrelsen sedan ett par år anordnar i samarbete med Kommunskolan, en punkt har intagits om organiserat sparande för egnahemsanskaffning.

I detta sammanhang vill styrelsen — även om frågan faller utanför syftet med förevarande motion — ifrågasätta, om icke ett dylikt organiserat sparande för anskaffning av eget hem ävensom av lägenhet med bostadsrätt kunde premieras, t. ex. genom skattefrihet inom vissa gränser.

Beträffande egnahemssparandet anför bostadsstyrelsen vidare följande:

Styrelsen vill här erinra om sitt yttrande över motsvarande motioner till 1956 års riksdag, vari styrelsen framhöll, att genomförandet av särskilda spar- och byggnadsprogram icke borde få på ett otillbörligt sätt hindra dem som utan anlitande av dessa speciella sparformer hade skaffat sig tillräckliga resurser för att bygga egna hem. Det vore i första hand kommunernas uppgift att, bl. a. genom tillräcklig tomtexploatering, tillse att sådana olägenheter icke uppstode. Den praktiska betydelsen av kommunernas medverkan i denna form kan icke nog starkt understrykas.

Å andra sidan vore det nu enligt styrelsens mening synnerligen beklagligt, om — såsom en följd av ett välorganiserat målsparande för bostadsanskaffning vid tillräcklig tillgång på exploateringsfärdig tomtmark och gynnsamma lokala förutsättningar i övrigt för ett ökat bostadsbyggande — ett sådant icke skulle kunna komma till stånd, emedan de av statsmakterna för ett budgetår fastställda ramarna för preliminära lånebeslut icke skulle visa sig tillräckliga härför. Det vore ägnat att helt undergräva det i olika sammanhang uppmuntrade målsparandet för bostadsanskaffning, om sparrarna inför möjligheten att i praktiken genomföra syftet med sparsträvandena skulle i administrativt sammanhang stöta på ett oöverstigligt hinder. Styrelsen finner det därför angeläget, att de av statsmakterna beslutade ramarna för preliminär långgivning ges en sådan omfattning, att de icke blir ett hinder för en i övrigt möjlig ökning av bostadsproduktionen.

Bostadsstyrelsen har i sitt yttrande även berört motionärernas förslag rörande den statliga bostadslånegivningen och i det sammanhanget framfört följande:

Enligt styrelsens uppfattning är det givetvis önskvärt, att en gynnsam utveckling av bostadssparandet så snart som möjligt föranleder en utökning av bostadsbyggnadsprogrammet, icke endast totalt utan framför allt inom sådana områden, där det råder utpräglad bostadsbrist och där samtidigt bostadssparandet har varit effektivt. Styrelsen är dock icke beredd att nu redovisa alla de praktiska komplikationer som kan uppkomma i samband med ett försök att låta de anförda synpunkterna påverka den geografiska fördelningen av den statliga långgivningen och av bostadsbyggandet.

Stadsförbundets styrelse åberopar i sitt yttrande vad förbundet anfört i ämnet i utlåtande avgivet över bostadspolitiska utredningens betänkande, nämligen:

Vad angår bostadssparandet ha de sakkunniga avstått från att söka finna lämpliga former härför och ansett, att — i varje fall till en början — fältet borde lämnas fritt för enskildas, organisationers och kommuners initiativ och uppfinningsriktighet. Utredningen förutsätter emellertid, att ett organiserat målsparande för egna hem och bostadsrättslägenheter icke kan bedrivas med framgång, om icke däri engagerade bostadssökande kunna beredas viss förtur framför övriga bostadssökande, och uttalar även, att det bör vara fråga om ett långsiktigt sparande i organiserade former och motsvarande cirka 10 procent av lägenhetens produktionskostnad. I och för sig kan tanken på ett målsparande av denna art vara tilltalande. Styrelsen är också medveten om att under den senaste tiden en del lokala initiativ tagits i fråga om målsparande för bostadsändamål och vill icke förneka, att initiativen kunna ha rönt ett påtagligt intresse hos de bostadssökande. Styrelsen är dock icke helt övertygad om att kommunerna i gemen äro beredda att utfästa sig att lämna förtursrätt till erhållande av bostad för den, som

fullgjort ett visst bestämt mått av nysparande. Oavsett de rent praktiska svårigheter, som skulle vara förknippade med ett bostadssparande av sådant innehåll, torde åtskilligt vara att invända däremot från bostadssociala aspekter. Styrelsen har redan tidigare — i sitt yttrande till riksdagens bankoutskott över motion i ämnet vid 1956 års riksdag — anfört betänkligheter mot ett bostadssparande, som ej stode i samklang med andra av statsmakterna vidtagna eller planerade åtgärder i syfte att inrikta det samhällseliga stödet på de befolkningsgrupper, som nu sakna ekonomiska möjligheter att efterfråga en bättre bostad. Denna principiella uppfattning vidhåller styrelsen alltjämt. Därjämte vill styrelsen framhålla, att ett målsparande, som skulle avse bortåt 10 procent av lägenhetens produktionskostnad, med nuvarande byggnadskostnader och belåningsregler mångenstädes borde uppgå till cirka 15 000 å 20 000 kronor för ett vanligt egnahem. Det förefaller verklighetsfrämmande att räkna med att en utfästelse om bostad sedan detta sparmål en gång blivit uppnått skulle ha någon mera väsentlig sparstimulerande effekt vare sig bland ungdomar, som planera att ingå äktenskap, eller bland dem, som eljest äro bostadssökande. Ej heller synes ett sparande av nämnda storlek vara praktiskt genomförbart för sådana familjer med begränsade inkomster, vilka enligt utredningens förslag bli berättigade till mera betydande stöd i form av familjebostadsbidrag. (Till förtydligande av det nu anförda bör anmärkas, att de nämnda beloppen avse att påvisa, hur stort ett sparande ofta faktiskt — till följd av gällande regler om *högsta belåningsvärden* — bör vara för att den egna insatsen skall täckas därav.)

Den tveksamhet, som Stadsförbundets styrelse sålunda tidigare givit uttryck åt inför tanken att kommunerna skulle aktivt medverka i bostadssparandet genom att garantera bostäder åt dem, som har möjlighet att anskaffa en större eller mindre kapitalinsats, har styrelsen icke frångått i nu förevarande sammanhang:

Frågan om vidtagande av åtgärder för att åstadkomma ett organiserat bostadssparande är enligt styrelsens mening så invecklad och ömtålig, att den knappast torde kunna tillförlitligt bedömas utan att först i hela sin vidd ha närmare utretts. Med denna ståndpunkt har styrelsen även svårt att tro, att av statsmakterna utfärdade rekommendationer i ämnet skulle komma att nämnvärt främja kommunala initiativ i den av motionärerna önskade riktningen. I vart fall synes det uppenbart, att enbart överläggningar med kommunerna icke kan vara till fyllest före utfärdandet av en vägledning i enlighet med motionärernas förslag. De nu anförda betänkligheterna hyser styrelsen även mot det i motionen framförda förslaget om att Kungl. Maj:t skulle med hjälp av bostadslångivningen kunna låta bostadsbyggandets omfattning i de olika kommunerna bli på något sätt beroende av förekomsten av ett bostadssparande.

Styrelsen kan sålunda icke tillstyrka bifall till förevarande motion men vill framhålla, att en allsidig utredning i motionens syfte synes befogad.

Landskommunernas förbund anför liknande synpunkter i sitt yttrande över motionerna och framhåller att det enligt förbundets mening förefaller naturligt att i den mån ett speciellt målsparande för bostadsanskaffning anses böra organiseras, detta finge på vanligt sätt ske genom sparinstitutet och inte genom kommunerna.

Utskottet. I ett samhälle med full sysselsättning framstår sambandet mellan sparande och framåtskridande särskilt klart. Det är därför naturligt att förslag till sparfrämjande åtgärder under senare år utgjort ett viktigt inslag i svensk samhällsdebatt och politik. Mot bakgrund av den rådande bostadsbristen är det likaså naturligt, att förslag till sparfrämjande åtgärder tar sikte på ett sparande som direkt sammanhänger med bostadsproduktion och bostadsanskaffning. De förslag till stimulans av ett bostadssparande, som framföres i föreliggande motioner, har i likartad form varit föremål för behandling vid 1956 års riksdag och vidare övervägts inom den bostadspolitiska utredningen. Vid dessa tidigare tillfällen har enighet förelegat om önskvärdheten att på olika sätt stimulera ett bostadssparande, ehuru tveksamhet yppats om de former som därvid lämpligen borde komma i fråga från det allmännas sida.

Utskottet delar motionärernas liksom remissinstansernas uppfattning att ett målsparande för bostäder naturligast låter sig tillämpas, när det är fråga om egnahem eller lägenheter i bostadsrättshus. Däremot synes ett bostadssparande stimulerat av förtursrätt till hyreslägenheter möta praktiska och principiella betänkligheter, såsom närmare utvecklats i yttranden avgivna av bostadsstyrelsen och Stadsförbundet.

Ett omfattande sparande för anskaffning av bostadsrättslägenhet eller eget hem bedrivs sedan länge. Den kooperativa byggnadsverksamheten har härvidlag gjort betydelsefulla insatser. På senare tid har dessutom initiativ tagits från sparinstitutens sida att stimulera till ökat bostadssparande, vilka initiativ mötts av stort intresse hos allmänheten. Egnahemssparandet har härvid samordnats med försök att genom seriebyggande nedbringa byggnadskostnaderna, vilket i sin tur förutsatt samarbete mellan sparinstitutet och kommunerna eller andra markägare. Över huvud taget är kommunernas medverkan av avgörande betydelse för genomförande av särskilda spar- och byggnadsprogram.

Med hänsyn till den snabba utveckling som äger rum på detta område och till de skiftande förhållanden som råder i olika kommuner, har utskottet icke blivit övertygat om det ändamålsenliga i att på nuvarande stadium genom åtgärder från statens sida söka binda bostadssparandets former. Utskottet delar i detta hänseende den uppfattning som dåvarande statsrådet och chefen för socialdepartementet uttryckt i proposition till årets riksdag angående anslag för budgetåret 1957/58 till främjande av bostadsförsörjningen (prop. nr 100/1957). Olika initiativ synes sålunda böra fritt få växa fram. Frågan om ingripanden från statens sida i det av motionärerna angivna syftet torde därför böra anstå till dess erfarenheterna ger vid handen, huruvida dylika åtgärder kan erfordras.

I föreliggande motion har den lämpligaste formen för stimulans av bostadssparande förutsatts vara att ge förtur för bostadssparare framför andra bostadssökande. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att frågan om att skattevägen stimulera målsparande för bostadsanskaffning är föremål för prövning vid innevarande års riksdag i anledning av de likalydande

motionerna I: 309 och II: 390. Bevillningsutskottet har i sitt betänkande nr 32/1957 hemställt om en allsidig och förutsättningslös utredning i avsikt att utröna huruvida det är lämpligt och möjligt att skattevägen stimulera nysparande och vilka former som därvid bör komma i fråga.

Vad slutligen angår motionärernas yrkande om ändrade direktiv för den statliga bostadslånegivningen följer av vad utskottet ovan anfört, att utskottet icke heller är berett att tillstyrka denna del av motionärernas hemställan.

Åberopande det anförda hemställer sålunda utskottet,

att motionen II: 464 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 april 1957

På bankoutskottets vägnar:

K. G. EWERLÖF

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Boo, Fahlander, Werner, Strandler, Stähle och Danmans;

från andra kammaren: herrar Sköldin, Schmidt, Larsson i Julita, Strandh, Regnéll, Hagnell, Rask och Börjesson.

Reservation

av herrar *Ewerlöf, Danmans, Schmidt, Strandh* och *Regnéll*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort ha nedanstående lydelse:

»Enligt vad som anföres i motionen kan en lämplig form för stimulans av bostadssparande vara att ge viss förtursrätt för den som fullgjort bostadssparande till erhållande av lägenhet, naturligtvis med aktgivande på att familjer med trängande bostadsbehov men små sparmöjligheter icke får ställas i efterhand.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att bevillningsutskottet i sitt betänkande nr 32 till innevarande års riksdag hemställt om en allsidig och förutsättningslös utredning i avsikt att utröna huruvida det är lämpligt och möjligt att skattevägen stimulera nysparande och vilka former som därvid bör komma i fråga. Avsikten är att utredningen skall behandla frågan om stimulans åt olika former av målsparande, däribland bostadssparande. Med hänsyn härtill finner utskottet att vad som anförts i motionen bör komma under övertvägande vid det utredningsarbete, som enligt vad bevillningsutskottet föreslagit, skall komma till stånd rörande åtgärder för att stimulera sparandet.

Oavsett den uppmuntran av bostadssparandet som förenämnda utredning kan komma att föreslå vill utskottet slutligen framhålla vikten av att bostadsspararna icke utsättes för risken att det sparande de presterar icke skall leda till det åsyftade ändamålet att få en bostad på rimlig tid. Med hänsyn härtill förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t tillser att vid de statliga bostadslånens fördelning skälig hänsyn tages till orter där utpräglad bostadsbrist råder och där ett mera betydande bostadssparande presteras.

Utskottet hemställer,

att riksdagen, i anledning av motionen II: 464, må inför Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anfört.»